

บทคัดย่อ

โครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายพันธมิตรระหว่างกลุ่ม/องค์กรประชาชน และสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดเพื่อให้เกิดการหนุนเสริมการพัฒนาศักยภาพคนและองค์กรในการแก้ปัญหาความยากจน วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR : Participatory Action Research) ทำการศึกษากลุ่มเป้าหมายทั้งสหกรณ์ที่จดทะเบียนและสหกรณ์ที่ไม่ได้จดทะเบียนในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรธานี โดยคัดเลือกกลุ่ม/องค์กรและสหกรณ์ที่สนใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 22 องค์กร ระยะเวลาในการศึกษาดังแต่ช่วงกลางเดือนสิงหาคม 2548–14 สิงหาคม 2549 มีขั้นตอนการวิจัย 5 ขั้นตอนคือ 1) การศึกษาสถานการณ์และบทบาทการดำเนินงานของสหกรณ์/กลุ่ม/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด 2) การตรวจสอบข้อมูลคนจนจดทะเบียนของสมาชิกสหกรณ์/องค์กรประชาชนในพื้นที่จังหวัด 3) การจัดเวทีสร้างความเข้าใจระหว่างผู้นำกลุ่ม/องค์กร เรื่องการจัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงานขององค์กรและการเชื่อมโยงเครือข่าย 4) การจัดทำกรอบทิศทางการดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรประชาชน 5) การสนับสนุนการสร้างพันธมิตร/การเชื่อมโยงเครือข่าย

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. สถานการณ์ดำเนินงานของกลุ่ม/องค์กรและสหกรณ์ พบว่า สหกรณ์ที่จดทะเบียนส่วนใหญ่มีการจัดทำแผนในการดำเนินงาน และมีสหกรณ์ที่จัดทำแผนกลยุทธ์จำนวน 24 แห่ง แต่ยังคงขาดทักษะการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ดีพอ ไม่มีการทบทวนแผน การประเมินผลแผน การบริหารงาน มีการกำหนดกฎระเบียบการปฏิบัติงานชัดเจน สหกรณ์ส่วนใหญ่มีหนี้สินมากกว่าทุนของสหกรณ์สมาชิกไม่เข้าใจระบบหลักการสหกรณ์ ผู้ตรวจสอบกิจการส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ และสำหรับในการดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่เป็นการให้สินเชื่อแก่สมาชิก ในส่วนของกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต พบว่า การบริหารงานยังไม่มีแผนการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ คุณภาพการบริหารขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำ ไม่มีความรู้ในการจัดทำบัญชีตามแนวทางวิชาการ มีกลุ่มเกษตรกรจำนวนมากเกือบครึ่งหนึ่งไม่สามารถปิดบัญชีได้ และในส่วนของ การเชื่อมโยงเครือข่าย มีเครือข่ายสหกรณ์ที่เกิดจากการหนุนเสริมตามนโยบายของกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้แก่ เครือข่ายการกู้ยืมเงินและการฝากเงินทั้งภายนอกและภายในจังหวัด มีการซื้อขายปุ๋ย มีการซื้อขายน้ำมันและการบริการขนส่งน้ำมัน รูปแบบการเชื่อมโยงส่วนใหญ่เป็นลักษณะการซื้อขายเป็นคู่ ๆ ขาดการประสานถักทอทำให้เกิดพลังของการเชื่อมโยง เพราะยังไม่มีกลไกในการเชื่อมโยงยังไม่ดีพอ เช่น ระบบการประสานงานและการติดต่อสื่อสาร มีการประชุมร่วมกันน้อย ขาดความไว้เนื้อเชื่อใจในความเป็นเครือข่าย และทำให้ขาดความต่อเนื่อง

2. กระบวนการเสริมสร้างพันธมิตรโดยใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันและกลายเป็นทุนทางสังคมทำให้เกิดเครือข่ายทางธุรกิจ ได้แก่ เครือข่ายอาหารสัตว์ เครือข่ายข้าวเปลือก เครือข่ายน้ำตาลทรายขาว เครือข่ายข้าวเปลือก-ข้าวสาร เครือข่ายเงินทุน และยังมีแผนการเชื่อมโยงเครือข่ายปุ๋ยเคมี และผลผลิตของแต่ละองค์กรอีกหลายรายการ ผลการเกิดเครือข่ายทางธุรกิจทำให้สมาชิกในองค์กรเครือข่าย ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และยังสามารถสร้างโอกาสเข้าถึงการบริการต่าง ๆ ขององค์กรและสังคม

3. ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เครือข่ายก่อเกิดและดำรงอยู่ คือ วิธีคิดของผู้นำกลุ่ม/องค์กร และระบบของเครือข่ายคุณค่าที่เกิดขึ้น ได้แก่ การจัดการเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม การบริหารจัดการของกลุ่ม/องค์กร รูปแบบของเครือข่าย การจัดระบบการสื่อสาร ประเภทของกิจกรรมที่เชื่อมโยงและศักยภาพของกลุ่ม/องค์กร

ในการวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาสั้นเกินไป ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้เวลาพุ่มพุก บ่มเพาะเครือข่ายอีกระยะหนึ่งเพื่อให้เกิดพลังการเชื่อมโยงที่ส่งผลประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกให้สามารถแก้ปัญหาความยากจนต่อไป

Abstract

Project on The Development of Co-operative Movement in Udon-thani Province

This research aims at an alliance network establishment among people groups and organizations in Udon-thani Province in order to increase people empowerment for poverty reduction. Participatory Action Research (PAR) was employed for the study. The registered and non – registered cooperatives in Udon-thani Province were the populations and 22 organizations were selected. The study was conducted during the middle of August B.E. 2548 to August B.E. 2549. The research was divided into 5 stages: 1) a study of situations and performances of cooperatives, people groups and people organizations in the area, 2) a data investigation of registered poor people who were the cooperative members, 3) forum setting of understanding among the organization leaders about the organization directions and networks, 4) direction framework and 5) supporting the establishment of alliance networks.

Results:

1. Situations: it was found that most registered groups, organizations and cooperatives had work plans. The 24 cooperatives had strategic plans but lacked of proper administration skills: no plan review and evaluation. The rules of work management were clearly established. However, most of the cooperatives had more dept than the capital, the members lacked of understanding on cooperative systems, and most auditors had no experiences. Most of work management were releasing loan to the members. For the agricultural groups and the saving groups for production, it was found that no formal work planning. The leader capacities conditioned the administrative quality. No formal accountings were provided. More than a half of the agricultural members could not complete the accounts. For the network issue, the new networks were established after the policy of the Cooperative Department. They were the money-loan and the money deposit both inside and outside of the province. They were also fertilizer trade and gasoline trade including transportation. Most of the network models were bi-lateral trading more than the network management because of no proper system used: poor cooperation and communication, little meeting, lack of confident on network system and lack of continuity.

2. Alliance establishment by sharing of knowledge supported the sharing knowledge network and became the social capital for social business networks. They were cattle feed, paddy, sugar cane, paddy and grain, capital networks and planning to join chemical fertilizer networks. These included products of other organizations. The business networks could reduce the expense, increase the income and assessment to other social and organization services.

3. The important factors of network maintaining were the leaders' knowledge. The network value was network participation, organization and group administration, communication, activities and capacity.

This research, however, was conducted in limited time. The network, there for, needs more time to be strengthened and release effective results to the members.